

MIRIAM DARLINGTON

De magie

van

UILEN

Vertaald door Rob van Moppes

2018 Prometheus Amsterdam

Voor Wendy
de wijste uil van allemaal

Oorspronkelijke titel *Owl Sense*

© 2018 Miriam Darlington

© 2018 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Rob van Moppes

Omslagontwerp Suzan Beijer

Omslagbeeld *Delicate Owl (Strix Delicatulus)* (hand-coloured litho), Gould, John (1804-81) (after)/Collection of the Duke of Devonshire, Chatsworth House, UK/© Devonshire Collection, Chatsworth/Reproduced by permission of Chatsworth Settlement Trustees/Bridgeman Images.

Foto auteur Richard Austin

Illustraties binnenwerk Talya Baldwin

Zetwerk Mat-Zet bv, Soest

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 3751 9

Strix nebulosa

De laplanduil

WOORD VOORAF

Mijn zoon Benji zag de uil het eerst. Ze zat als een zijden totempaal neergestreken, haar klauwen gekromd om de gehandschoende hand van haar verzorger. Aanvankelijk te druk met het bemachtigen van een plaatsje in de rij voor ambachtelijk brood, liep ik de man die daar rustig stond met zijn last op zijn hand, straal voorbij. Hoe kon het dat ik ze niet had opgemerkt? Ze vielen totaal niet op in de alledaagse bedrijvigheid van het stadsbeeld, alsof ze versmolten met de achtergrond – een soort grijsheid, een uilencamouflage, waar ze allebei gebruik van maakten. Ik leerde toen dat de geest niet gemakkelijk dingen registreert die we niet verwachten te zien.

De uil vertrouwt op de raadselachtige facetten van zijn kleuren, vlekkenpatroon en houding om hem te beschermen tegen de blikken van anderen. Maar iets aan het verenkleed in de periferie van mijn gezichtsveld fonkelde en misschien was het mijn diepgewortelde fascinatie met uilen die maakte dat ik me omdraaide, en toen ik haar zag, was al mijn interesse in de aanschaf van vers brood op slag verdwenen.

Benji was er al. Samen keken we toe. De laplanduil, *Strix nebulosa*. De heilige graal van het noordelijke bos. Waakzaam en aandachtig omklemde ze de leren handschoen, terwijl haar kop van de ene naar de andere kant draaide en haar ogen elke beweging in haar omgeving volgden. Ik ging een stukje dichterbij staan, zonder haar te laten schrikken, maar omdat ik binnen het bereik wilde zijn van die grijzige, gestreepte veren. Mocht ik haar aanraken? –

Ja, het was belangrijk dat ze gewend raakte aan mensen, zei hij. Ze was pas een paar maanden oud.

De zachtheid van haar veren benam me de adem. Dodelijke schoonheid. Ze keerde haar gezicht naar me toe en ik zag haar indrukwekkende omvang. Er is een smalle marge tussen lieflijk en lachwekkend, dacht ik, en het ronde gezicht van deze uil met zijn felgele ogen, past daar met volmaakte gratie in. Het volle gelaat dat zo rond is als een schijf, legde Pete, de uilenman, uit, vormt een trechter om geluid op te vangen, die de meest effectieve is in het dierenrijk; ze had de gevoeligste oren die ons bekend zijn. De uil miste geen woord.

Pete vertelde ons dat hij had geweten van de drie grote, roomkleurige eieren (die in dit land door een uil in gevangenschap waren gelegd) en toen ze eenmaal waren uitgebroed had hij dit uilskuiken toen ze twee weken oud was, gekozen en zelf grootgebracht. Ze had voortdurend behoefte aan toezicht en verzorging, en was nu, zoals het geval is bij alle jonge vogels wanneer ze hun eerste verzorger zien, aan hem 'gehecht'. Ze waren onafscheidelijk. Ik zag hoe hij herhaaldelijk zijn wang tegen haar veren drukte, zijn ogen sloot en met zo veel tederheid tegen haar sprak dat ik het gevoel had dat ik een indringer was bij een privégesprek.

'Ik wil ook een uil,' zei Benji, met zijn hand op mijn schouder. 'Mag ik een uil?'

Hij moet hebben geweten wat ik zou zeggen. Dit is een wild dier. Zou het niet in het wild en in vrijheid behoren te blijven? We verkeerden in tweestrijd met onszelf, met ons geweten, met ons hart.

Als ze geheel volgroeid was, wilde Pete zijn laplanduil presenteren aan het plaatselijke asiel voor zeldzame diersoorten. Er schoot een vreemde mengeling van gevoelens door mijn hoofd. Ze is een gevangene, dacht ik. Een huisdier. Ze wordt een pronkstuk, een rareiteit, niet in staat te doen waarvoor ze bestemd is, afhankelijk van haar vijanden.

Er zou met haar kunnen worden gefokt, voegde Pete eraan toe, toen hij mijn gezichtsuitdrukking zag, en haar kuikens zouden van

haar kunnen worden afgenomen en in het wild worden uitgezet. Opnieuw drukte hij zijn gezicht tegen haar veren en sloot zijn ogen.

Zouden ze kunnen worden vrijgelaten? De wetten betreffende fokken in gevangenschap zijn toch zeker heel streng op dat gebied? De magnifieke vreemdelinge draaide haar hoofd om en keek met haar citroengele ogen langs me heen.

‘De gele ogen,’ zei Pete, ‘duiden erop dat ze jaagt bij daglicht.’

Uiteraard, in haar geboorteland Lapland, is er in de zomermaanden geen nacht. En in de winter moet ze in de donkere maanden vertrouwen op haar gehoor. Ondanks alle morele bedenkingen, fascineerde het me.

Toen deed iets haar opschrikken. Heel even rukte ze aan haar ketting en ik voelde de bries toen ze haar vleugels spreidde. Ik moet mijn ogen dicht hebben gedaan en toen ik ze weer opendeed, rees voor me een gestreepte grijze waas van stijgende stilte en zachtheid op; een reusachtige vlinder, een god van de toendra. Terwijl haar vleugels de lucht vingen, hoorde ik niets dan de fluis-tering van vallende sneeuw in bosjes sparren en dennen.

Deze uil stamt oorspronkelijk uit de boreale wouden in het verre noorden. Bij iemand uit een van de knusse graafschappen van Engeland, waar het in de winter hoogstens nat is, roept het woord ‘boreaal’ al een aromatische droom op van harsachtige sparrenwouden, de geur van wilde katten en de gepokte sporen van de veelvraat die over de besneeuwde toendra sluipt.

Maar deze uil zat aangeliënd. Ze klapte opnieuw met haar vleugels, gehinderd door haar riem. Haar vleugels werkten, maar ze zou nooit vrijuit vliegen. Ze ging weer zitten, vouwde haar vleugels en deed netjes wat haar was geleerd.

De vreugde van een ontmoeting als deze gaat altijd gepaard met een gevoel van gêne en ongemak. Uilen bestaan, zoals zo veel diersoorten, niet langer louter als verbazingwekkende, onschuldige, wilde wezens. Ze zijn vertegenwoordigers van een bedreigd ecosysteem, zeldzame erflaters van natuurlijke vrijheid en overvloed. Ooit waren wij ons ervan bewust dat we werden omgeven door

wilde dingen – zij bepaalden ons bestaan. Zonder hun aanwezigheid voelen we, zoals de dichter John Burnside zo treffend verwoordde, iets van heimwee. Om volledig mens te zijn hebben we toch zeker nog wel behoefte aan hun ongetemde gezelschap, al is het maar op afstand?

Wat kan een schrijfster dus doen, als zij wordt geconfronteerd met een wereld waarvan de vrije natuur lijkt in te boeten? Het eerste is misschien de wildernis leren kennen, die ervaren en zich erin verdiepen. Door er ons op die manier mee bezig te houden kunnen we wellicht de vervlakking vermijden die zich voordoet, vooral van zo veel ‘snoezige’ dieren. Als we de natuur als ‘schattig’ gaan beschouwen, loopt hij gevaar mak en decoratief te worden. Wanneer we de natuur eenmaal frontaal tegemoet zijn getreden, zijn geraakt door de schoonheid van haar spookachtige duikvlucht of zijn gewekt door haar huiveringwekkende nachtelijke gekrijs, wordt ze echt, ingebed in onze geest, een subtiel maar vitaal deel van ons bestaan. Wellicht kunnen we met dit soort aandacht waarlijk zorg dragen, ons bekommeren. De wonden en schade die we hebben aangericht onder ogen zien, de moeite en de tijd nemen om de ecologische details van sommige van de meest kwetsbare diersoorten te bestuderen en die zo nauwkeurig mogelijk te boek te stellen, is wel het minste wat we kunnen doen.

Dit is het verhaal van mijn reis om die ecologische details te bestuderen, aandacht te schenken aan de geleidelijke verschuiving die uilen hebben ondergaan, en nog steeds ondergaan, van leven in het wild naar een soort gedwongen leven onder de mensen. Ik wilde me in hun wereld verdiepen, zowel die van de wilde uilen als van de uilen in gevangenschap, die leven in volières en natuurreervaten en dergelijke, om te leren over hun mythologie, verwantschap, verschillen en de mysteriën die wilde uilen omgeven. Ik hoopte dat er tijdens mijn speurtocht enkele elementaire waarheden aan de oppervlakte zouden komen. Ik zou proberen alle soorten wilde uilen van Europa te vinden, de beperkte basis verbreden van de zes Britse soorten waarvan ik wist dat ze op mijn lapje grond voorkwamen en hier zolang ik leefde misschien nog niet zouden uitsterven.

In zijn boek *Biophilia* schrijft bioloog E.O. Wilson: ‘We zijn voor een belangrijk deel mensen vanwege de bijzondere wijze waarop we affiliëren met andere organismen. Zij zijn de matrix waarin de menselijke geest ontkiemde en voorgoed verankerd is.’ Het zicht verliezen op de natuurlijke wereld waarin het brein in de loop van miljoenen jaren is gevormd is een riskante stap, zegt Wilson. Als formule om daar weer aansluiting mee te vinden luidt zijn dringende advies: ‘Mysterieuze en weinig bekende organismen leven op loopafstand van waar je je bevindt. Pracht is te vinden in het piepkleine.’

Mijn intentie was een verkenning van mijn naaste omgeving en vervolgens mijn deel, mijn verantwoordelijkheid in dit alles accepteren. In een poging het evenwicht enigszins te herstellen, zou ik moeten proberen om met gezond verstand naar mijzelf en naar anderen te kijken, en misschien zou dat een zweem van betovering met zich meebrengen. Ik zou de schemerige wouden, velden en valleien van mijn eilandengroep afstruinen en dan mijn blikveld verruimen en kennis opdoen over de ecologie en het behoud van die door de nacht dolende roofvogels, over hun aanwezigheid zowel als over hun afwezigheid. Wat was hun plaats in ons ecosysteem; hoe en waarom hebben wij ze tot verhalen gemaakt, betekenissen aan hen toegekend, hen overladen met alle folklore en bijgeloof die we konden vergaren? En waarom hebben we uilen half gedomesticeerd, als huisdieren in volières gehouden en in ‘uilenshows’ getoond, als een nieuw soort surrogaatverwanten, terwijl zo veel van hun soortgenoten in het wild met uitsterving werden bedreigd?

Ik zou voor dag en dauw opstaan en de snelle zwevingen van de witte kerkuil vlak bij mijn huis volgen, ik zou in de avondschemering over de lommerrijke dreven van Devon dwalen op zoek naar de bosuilen wier roep ik had gehoord. Ik wilde de soorten opsporen die ik nog nooit had gezien: de prikkelbare geelgige steenuil, de zeldzame ransuil en de ongrijpbare, migrerende velduil. Misschien zou ik zelfs in staat zijn de ruige oehoes te zien die, naar verluidt, in het wild in het noorden van Engeland leefden, en heel

misschien, als ik geluk had, zou ik zelfs een verdwaalde sneeuwuil te zien krijgen.

Het plan was elk van deze soorten in hun wonderbaarlijke pracht op te zoeken, in hun wouden, weiden, moerassen en draslanden. Maar het uilenproject had zijn vleugels nog maar nauwelijks in mijn geest uitgeslagen of mijn zoon Benji werd ernstig ziek. Ik wist dat ik voor een keuze stond; ik kon mij over hem ontfermen en mijn speurtocht naar de uilen aanpassen aan mijn zorg voor hem en mijn bevindingen opschrijven als en wanneer ik daar gelegenheid toe had, of ik kon het hele plan in de ijskast leggen. Het leek me niet goed om onze levens op non-actief te zetten en dus begon ik langzaamaan, onbevooroordeeld aan mijn project. We stuitten herhaaldelijk op problemen. Het is de angst van elke ouder dat zijn of haar kind ten prooi valt aan een verwonding of een ziekte. Hoe kon ik me onttrekken aan het angstwekkende persoonlijke drama dat ons leven trof? De regel die ik jaren geleden tijdens mijn studie in Dantes *Goddelijke komedie* had gelezen, werd opeens heel werkelijk: *‘Nel mezzo del cammin di nostra vita/ mi ritrovai per una selva oscura/ché la diritta via era smarrita,’* zegt Dante. ‘Midden op mijn levenspad, bevond ik me in een donker woud, en het spoor was ik bijster.’

Als ik had geweten dat mijn uilenjaar zo zwaar zou worden, had ik er misschien van afgezien. De ziekte strekte zich uit over één, toen twee, toen drie jaar. Benji werd niet beter. Naast de angsten en beproevingen vertraagde en verbreedde mijn uilenresearch zich. Onverwachte mogelijkheden dienden zich aan – uitnodigingen om naar Finland te komen om oehoes te zien; naar Lapland om sperweruilen, laplanduilen en oeraluilen te zien; naar Servië voor ransuilen; dwergooruilen in Frankrijk en meer oehoes in Spanje. Uiteindelijk slaagde ik erin Europa kriskras te doorkruisen net op het moment dat mijn eigen land zich losmaakte van de unie waar we zo veel jaren deel van hadden uitgemaakt. Terwijl ik op zoek ging naar alle dertien soorten uilen die onze uitgestrekte, veeltalige, rijkelijk door uilen bevolkte uithoek van de wereld telt, vond ik eensgezindheid in een gedeelde toewijding aan onze won-

derbaarlijk gevarieerde natuurlijke fauna. En in plaats van mij af te leiden van mijn familie en mijn afkomst, verdiepten mijn reizen mijn gevoel voor thuis en mijn vermogen te luisteren naar wat nabij was. Zoals ik had geleerd van een van mijn vroegwijze kandidaatsstudenten aan de universiteit van Plymouth, maakt tegenslag je zowel een sterker als een zachtaardiger mens, en gaat hij gepaard met een soort vreugde, zelfs op de vreselijkste momenten.

Carl Jung schreef in 1957 in een brief aan Karl Oftinger: ‘Angst zoekt luidruchtig gezelschap en pandemonium om de demonen te verjagen.’ Ik doe mijn best om veel van de storende moderne snufjes van deze tijd uit te stellen of aan me voorbij te laten gaan. Het pandemonium aan moderne gadgets is soms eerder storend als je een bepaald doel wilt bereiken dan dat het behulpzaam is – en de uilen moeten er ook niks van hebben. Tijdens mijn speurtochten naar deze vogels, en nog steeds, wilde en wil ik geen tablet of smartphone, en beperkte ik me liever tot de stille ingevingen en de beslotenheid van mijn zintuigen, en tot mijn pen en mijn opschrijfboekje.

Vrouwen zwijgen gewoonlijk over hun persoonlijke levens uit angst voor repercussies. Ik hoopte dat de toevoeging van een paar kleine waarheden uit mijn privéleven zou bijdragen aan de vorming van een grotere waarheid. Hoe het ook zij, het rauwe leven had zijn intrede gedaan. Steeds opnieuw leefde ik met hoop toen er geen hoop leek te zijn. En zo werd mijn verhaal, zoals dat zo veel liefhebbers van de natuur overkomt, bepaald door twee vervlochten milieus – het ornithologische en het persoonlijke.

Meer dan zestig miljoen jaar hebben uilen langs de nachtelijke hemel gezworven – de homo sapiens is hier nog maar een fractie van die tijd, minder dan tweehonderdduizend jaar. En net als onze voorouders misschien hadden, hebben wij er nog steeds moeite mee om iets van die dieren te begrijpen. Met behulp van genetica en taxonomie hebben we vooruitgang geboekt en hebben we uilen

onderscheiden in twee oude families: de *Tytonidae*, uilen met grote koppen en smalle schedels, asymmetrische oren, een hartvormige gezichtssluier en lange gevederde poten (tot deze groep behoort de *Tyto alba*, onze kerkuil) en de *Strigidae*, de uilen met kleinere asymmetrische schedels, en tot deze groep behoren alle andere Europese soorten. Ze hebben allebei eigenschappen die je bij geen andere vogelsoort aantreft, aanpassingen voor nachtelijke activiteiten en jacht. De platte gezichtssluier, grote ogen en neerwaarts gebogen snavel verschaffen de uil zijn wijze, menselijke voorkomen. Het vertrouwde gezicht vormt een contrast met het griezelige vermogen de kop tot wel 270 graden te draaien. Deze unieke, mysterieuze eigenschap – en het feit dat het dier in het donker nagenoeg onzichtbaar is, met zijn geluidloze vlucht, terwijl alle andere vogels duidelijk meer geluid produceren als ze vliegen – verontrustte en intrigeerde onze voorouders, en veroorzaakte een vrees en fascinatie die nooit helemaal is verdwenen.

De aantrekkingskracht die uilen op mensen uitoefenen is gecompliceerd. Hun losse, zachte veren kunnen, in tegenstelling tot het stuggere, strakkere gevederde van andere vogels, een aangenaam ‘pluizig’ effect sorteren. Maar die zachte contouren zijn er echter niet omdat het zo schattig staat; die zijn uitsluitend en alleen ontwikkeld om te isoleren en om deze roofvogel te hullen in onzichtbaarheid. Hun verenpatroon zorgt voor een visueel verwarrende camouflage die een silhouet zo kan opbreken dat een jager niet meer weet waar hij kijken moet. Hun veren zijn geluiddempers, om hun aanwezigheid te maskeren, maar ook om de subtiele geluidjes van hun prooi niet te overstemmen. Terwijl onze voorouders misschien wel met ontzag opkeken tegen de geduchte bekwaamheden van de uil als nachtelijk roofdier, hebben we tegenwoordig de neiging niet verder te kijken dan de zachte pluisveren. Maar de kromme, scherp gerande snavel dient, anders dan bij de meerderheid van andere vogels, om vlees uiteen te rijten. Het scherpe gehoor en de stille vleugelslag zijn bedoeld om onverhoeds te kunnen moorden. De woeste roofdierklauwen zijn bedoeld om mee toe te slaan en mee te grijpen – dit zijn zygodactylklauwen: in

plaats van drie tenen naar voren en een naar achteren, heeft de buitenste teen een gewricht waardoor het naar achteren kan buigen, zodat er dan twee tenen naar voren en twee naar achteren wijzen. De fenomenale kracht van de greep is van het grootste belang. De bedrieglijk fluweelachtige voeten van de Euraziatische oehoe fungeren als bokshandschoenen. Deze gigantische uil gebruikt zijn daverende dreun om vast te pakken, toe te happen en te prikken. Blakistons visuil, die in formaat en gewicht ongeveer gelijk is aan de oehoe, heeft aan de onderkant van zijn tenen punten, die oortjes worden genoemd, om het mogelijk te maken een gevaarlijke, in het water levende prooi te verschalken.

Maar misschien komt de aantrekkingskracht die uilen op mensen uitoefenen ook voort uit bewondering, vooral omdat zij de kunst van het vliegen bij nacht machtig zijn. Deze vogel is gevederde volmaaktheid; gratie en schoonheid met klauwen. Net zoals in een gedicht de beste woorden in de beste volgorde staan, moet deze vogel de beste nachtjager in de beste uitmonstering zijn. Zelfs zonder de betovering moeten wij wel jaloers zijn op de verfijnde precisie die hier is samengebald. De uil is gemaakt voor slechts één ding: om te overleven, door middel van heimelijkheid. Om die reden hebben we ons argwanend afgevraagd of het dier wellicht ook bovennatuurlijke eigenschappen zou kunnen bezitten: had het, verborgen onder zijn verenmantel, bijvoorbeeld het vermogen kwaad aan te richten? Want als de wijze homo sapiens – die over het algemeen niet altijd in staat lijkt te zijn geweest zijn eigen basisinstincten te beheersen – over dezelfde serie vaardigheden beschikte, dan zou dat samen wel een krachtige combinatie vormen. Op die manier zijn dit mysterieuze nachtdier menselijke bedoelingen toegedicht die het totaal niet bezat.

In Egyptische, Keltische en hindoeïstische culturen was de uilensymboliek verbonden met het bewaken van de onderwereld. De uil werd gezien als de gevleugelde poortwachter van dode zielen. In Maleisië en Indonesië is het 'burung hantu', de 'spookvogel'. De oude Grieken associeerden de uil met wijsheid en moed; de Romeinen met naderend onheil en angst. Wijs of kwaadaardig, de uil

was een open vergaarbak voor alle betekenissen die we eraan wilden toekennen. Maar vanwaar al die mythologieën? Misschien hebben we behoefte aan en genieten we van een verhaal met een stevig angstwekkend element erin, om ons te verbinden, om ons tegenover onszelf te verklaren, om ons in zekere zin te herinneren aan onze oorsprong. Dat zoete, griezelige gevoel, die sidderende fascinatie met monsters en kruipende wezens die ons tot verrukking brengt en de dag door helpt tot de volgende morgen – die natuurlijke ‘materie van metafoor en ritueel’ die volgens Edward O. Wilson door onze geesten stroomt. Het menselijke brein is geconfigureerd om beducht te zijn op roofvijanden en hun escapades, en omdat roofvijanden de neiging hebben hun prooi aan te staren, roept de uil met zijn grote ogen dat gevoel, die eeuwenoude mogelijkheid van dreigend gevaar, bij ons wakker. Mensen werden waakzaam en in leven gehouden door die mogelijkheid, of die nu als bovennatuurlijk of als natuurlijk werd ervaren, een geest, een beer, een uil, een wolf of een leeuw.

Om te kunnen overleven leerden mensen gevaren te slim af te zijn; het domesticeren van honden en katten zou een manier kunnen zijn geweest om dat te doen. Het vertellen van verhalen kan ook een manier zijn geweest waarop we dat hebben geleerd. Een verhaal was een manier om voor gevaren te waarschuwen, ze te voorzien en erop te anticiperen, en zo onze kwetsbare kinderen te leren hetzelfde te doen. Misschien houden we van het spookachtige van de uil omdat dat ons eraan herinnert dat we op onze hoede moeten zijn. De literatuur is er steeds weer in geslaagd onze fascinatie met spookachtige nachten en de wezens die daarin rondwaren te versterken: in Sylvia Townsend Warners griezelroman *Lolly Willowses, or the Loving Huntsman* hunkert de heldin naar iets schemerigs en dreigends, ‘iets wat op de loer lag in vervallen oorden en waarop werd gezinspeeld door het geluid van klaterend water in diepe kanalen en door de stemmen van onraad uitkrijgsende vogels’.

In Japan, daarentegen, is het woord voor uil ‘fukuro’, wat voorspoed betekent, en daar duidt de uil dus op geluk. In het Australië van de Aboriginals is de griezelige grijze uil een beschermer, die

overdag slaapt en 's nachts rondvliegt om de wacht te houden en te waarschuwen als er gevaar dreigt. In Zuid-Australië beschermt de Nyungarstam een rechtopstaande uilsteen, Boyay Gogomat, een schepper, genezer en vernietiger. De Wardamanstam in Noord-Australië gelooft dat een unieke rotsformatie met uitzicht op het achterland het onderkomen is van Gordol, de uil die de wereld heeft geschapen.

Uilen hebben deel uitgemaakt van ons landschap, onze psychologische context en onze emotionele ecologie vanaf het moment dat de homo sapiens zich van zichzelf bewust werd. Als het dagelijkse gezang van de vogels wegstierf, hoorden we de stem van de uil in de duisternis en voelden we ons verward en ongemakkelijk. Het menselijke brein is vol van nieuwsgierigheid en verhalen, dus vormt de uil een uitnodiging om te mythologiseren. Nu is het onmogelijk deze dieren te zien zonder hun beeld te vertroebelen met wat de antropoloog Franz Boas beschreef als onze 'Kulturbrille', een culturele lens die automatisch de kleur aanneemt van alles wat wij gewaarworden. We observeerden de vaardigheid waarmee hij jaagt, we merkten de hoogontwikkelde zintuiglijke vermogens op en bewonderden hun stille beheersing van het luchtruim. Ze waren ooit en zijn nog steeds deel van ons spirituele systeem, dat uitdijde, samen met ons besef van identiteit als soort, ons besef van onze plaats in de wereld. Uilen hebben een plaats veroverd in onze mythologie, kunst, literatuur en religie en lijken dus gepolariseerd. Aan de ene kant is er de uil uit onze verbeelding, de door de mens geschapen spookvogel, het vertrouwde icoon, de uil als handelswaar. Als we hiernaar kijken, dan kijken we in werkelijkheid alleen naar onszelf. Aan de andere kant zijn er de echte, levende dieren die ademen en vliegen en jagen, en juist die uil is zo vaak onbereikbaar voor ons. Hoezeer we ze ook bezoedelen met onze eigen betekenissen, in de kunst, in de literatuur, in de fotografie en in films, we krijgen nog steeds geen vat op ze. Tot relatief kort geleden hebben we, ongeacht hoe we ook ons best deden om ze te begrijpen via het prisma van onze eigen ervaringen, hun ware aard alleen maar meer vertroebeld.

Ik wilde kennismaken met de ware aard van die vogels. Ik wilde ze benaderen, de vogels in het wild observeren. Om sommige van de moeilijker te traceren uilen te kunnen zien had ik de hulp nodig van specialisten die me als gids van dienst konden zijn. Ik ben op zoek gegaan naar mensen die me konden helpen. Onverwachte vriendschappen bloeiden op. Mijn gidsen hielpen me uilen te vinden – maar ze leerden me ook nog wat anders. Ik werd mij er uiteindelijk van bewust dat elke ontmoeting tussen een wilde uil en een mens altijd omzichtig moet zijn, dat ik mij bewust moest zijn van de vooronderstellingen waar wij ten onrechte van uitgaan. Net zoals ik altijd slechts een klein fragment van het landschap van de uil zou zijn, kon ik de uil altijd maar voor een deel leren kennen. De hele reis was op zichzelf één groot leerproces.

In de eerste eeuw na Christus schreef Plinius de Oudere in zijn *Naturalis Historia*:

De oehoe wordt beschouwd als een heel slecht voorteken, omdat hij een begrafenisvogel is. Hij woont in woestijnen en in afschrikwekkende, verlaten en ontoegankelijke oorden. Zijn kreet is een krijs. Als hij overdag boven een stad wordt waargenomen, is dat een onheilspellend voorteken, hoewel er diverse gevallen bekend zijn van oehoes die op een privéwoning hebben gezeten zonder fatale gevolgen.

Ik vind het geweldig dat Plinius zich indekt door omzichtig te verklaren dat er ook wel eens huizen waren die fatale gevolgen bespaard bleven.

De ironie is dat de meeste van de 250 soorten uilen op de planeet zich ontwikkelden als bosvogels, en omdat de mensheid afhankelijk is van de wouden op de planeet voor het behoud van zijn atmosfeer, bewerkstelligen we met het voortdurend kappen en platbranden van wouden onze eigen ondergang.

Ooit waren we ons veel beter bewust van de grenzen van het ecosysteem. Onze levens waren ontvankelijk voor de wildernis, van alle kanten omringd door jager-prooirelaties, en dieren wer-

den gerespecteerd als onderdeel van ons leven op een wijze die westerlingen zich nu niet of nauwelijks kunnen herinneren of voorstellen. In december 1994 volgden drie speleologen een oud ezelspoor naast een klifwand langs de rivier de Ardèche in het zuiden van Frankrijk, toen ze oog in oog kwamen te staan met een verbluffende herinnering aan onze connecties met het dierenrijk. Ze vonden een smalle spleet in de rotswand van de klif en toen ze zich naar binnen wrongen voelden ze een heel licht luchtstroompje dat opsteeg uit wat puin. De zachte wind kon maar één ding betekenen: er moest zich daarachter een onontdekte grot bevinden. Ze haalden het puin weg en klauterden naar binnen. Bij het licht van hun zaklantaarns zagen ze dat de bodem van de grot, die groter was dan elke andere grot die ze in de omgeving hadden aangetroffen, bezaaid lag met de botten, krassen en omwoelingen die allemaal afkomstig waren van een uitgestorven dier: de holenbeer.

Toen ze de kamers doorzochten van wat later bekend zou worden als de grot van Chauvet – genoemd naar Jean-Marie Chauvet, een van de ontdekkers van de grot, die daar later samen met de andere speleologen een boek over schreef – troffen ze daar opzienbarende wandschilderingen aan. Het begon met spatten en vegen van rode oker, gemaakt met de handen van paleolithische kunstenaars, en naarmate de kamers van de grot zich verder uitstrekten, tot wel 140 meter, constateerden ze dat elke kamer nieuwe wonderen bevatte. De rode oker werd vervangen door zwarte en dat bleken de oudste schilderingen te zijn. Op sommige plekken waren paarden en bizons in de zachte grotmuren gegraveerd, misschien daarin gekerfd met een menselijke vinger. Overal verspreid lagen kleine restjes houtskool die afkomstig waren van de toortsen van de kunstenaars alsof ze nog vers waren. Een mammoet, een luipaard, en al snel danste er een heel pantheon aan dieren over de muren, en hun contouren leken levendig genoeg om van recente oorsprong te kunnen zijn. De kunstenaars hadden het hobbelige oppervlak van de rots wanden zodanig gebruikt dat het leek alsof de dieren eruit naar voren kwamen.

‘Plotseling viel het licht van onze lantaarns op een monumenta-